

**Poznámky
k pojetí dětské literatury
a dětského čtenáře**

ISKM60, podzim 2021

Neměli bychom od dětských příběhů očekávat, že budou kázáním, rozsudkem nebo společenským pamfletem. Jako nezávislým uměleckým dílům jim musí být umožněno působit svým zvláštním způsobem na představivost, mysl a srdce /.../. Pokud autor nedokáže říct, co doopravdy cítí, pokud nedokáže vážně rozvinout určité téma /..., pokud je jakýmkoliv způsobem podceňuje/, musí takový přístup ke knihám pro mladé nakonec oslabit jejich kvalitu jako mainstreamové literatury. (Virginia Haviland, Children and Literature: Views and Reviews, s. 273)

Vstříc dítěti

Pojem „dítěte“ v kontextu čtení souvisí s určitými konkrétními představami o svobodě, emocích a vědomí: **„dítě“ jako pojem se vyvinulo z představy o osvobození od omezování a útlaku a je mu vyhrazena řada konkrétních míst v rámci kulturních a společenských struktur.** Tyto představy o literatuře a osvobození se ve skutečnosti podvozují od ideálů západního liberálního humanismu, který pochází z klasického Řecka.

Vstříc dítěti

- Zdánlivý posun od didaktismu je nahlížen literárními vědci: tedy jako posun od útlaku „dítěte“ dospělými k zohledňování jeho potřeb:
- **„Ještě dlouho v 19. století /švédské/ knihy pro děti usilovaly v první řadě o to, aby zapůsobily na dobré mravy mladých čtenářů, jejich slušné chování a náboženské cítění.**
- **Teprve na přelomu 19. a 20. století začala literatura pro děti /ve Švédsku/ reagovat spíše na dětské potřeby než na potřeby dospělých.“** (Boel Westin: Children's Literature in Sweden).

Vstříc dítěti

- **Dětské knihy nejsou nutně ani méně vážné než ty pro dospělé, ani se nezabývají „jednoduššími“ či „odlišnými“ emocemi: „Ve skutečnosti nic jako emoce vyhrazená pouze pro dospělé neexistuje a literatura pro děti se zabývá celým jejich spektrem.“ ... neexistuje tedy žádný rozdíl v působnosti a záběru knih...nenalezneme příliš mnoho rozdílů v obsahu literatury pro děti a literatury pro dospělé: „válka, postižení, moc, krutost; všechny nejdrsnější aspekty života se v dětské literatuře objevují,“ stejně tak jako fantazie.**

Vstříc dítěti

- **Dětská literatura se od té pro dospělé nemusí nutně lišit ani svým jazykem:**
- Že knihy pro děti používají jednoduchý slovník zaměřený na netrénovanou mysl?
 - Úvodní věta ze *Sbohem, armádo* zní: „Teď na podzim byly stromy holé a cesty plné bláta“
 - Počáteční věta povídky *Proč má nosorožec zvarhanělou kůži* pak zní: „Před dávnou dobou žil na pustém ostrově u břehů Rudého moře Pársí, od jehož klobouku se odrážely sluneční paprsky leskem více než orientálním.“
- Stále živé dělení „dětské literatury“ na didaktickou a literární – udržuje si pozici coby jednoho z nejdokonalejších kritérií pro posouzení hodnoty – a tedy i definice – „dětské literatury“

Vstříc dítěti

- Cílem knih pro děti by mělo být přinášet čtenářům potěšení, a ne poučení. Aby je charakterizovaly věčné dětské kvality jako údiv, jednoduchost, smích a vroucnost. Abychom v celosvětové říši dětských knih zachovali literaturu a abychom do ní nevpustili sociologii a pedagogiku“.
- ... korejští i japonští čtenáři se jen stěží a obtížně budou identifikovat s postavami, které jsou pouze jednorozměrné...
- ... touha poučit japonské děti ... nakonec vedla k vytvoření autobiografie podprůměrné literární hodnoty.
- **Pojem „identifikace“ - úhelný kámen teorie dětské literatury**
- Myšlenka identifikace – tedy proč a jak „dítě“ čte: „dítě“ má být přirozeně a bezděčně přitahováno knihami, v nichž samo sebe rozezná. (Vstříc dítěti, s. 29)

Česká literatura pro děti a mládež 1918-2018

- https://www.kjm.cz/data/dokumenty/knihy_autori_WEB.pdf

- 1918 Jiří Mahen: [Dvanáct pohádek](#)
- 1919 Bohumil Alfons Šťastný: **O čarodějích a čarodějnicích**
- 1920 Božena Němcová: **Dvanáct slovenských pohádek**
- 1921 Eliška Krásnohorská: **Z poupat do květu**
- 1922 Eduard Bass: [Klapzubova jedenáctka](#)
- 1923 Dominik Filip: **Jak se čerti ženili a jiné legendy a báje**
- 1924 [O Smolíčkovi: národní pohádka](#)
- 1925 Jan Jelínek: **Kytička poupat**
- 1926 Felix Háj: [Školák Kája Mařík](#)
- 1927 Rudolf Těsnohlídek: **Cvrček na cestách**
- 1928 Frank Wenig: [Kašpárek, Spejbl a spol.](#)
- 1929 Josef Čapek: [Povídání o pejskovi a kočičce](#)
- 1930 Jaroslav Hloušek: **Jak Honzíček hledal Filipa**
- 1931 Vladislav Vančura: [Kubula a Kuba Kubikula](#)
- 1932 Jan Vrba: **Zlatý klíček**
- 1933 Karel Čapek: [Dášenska čili život štěněte](#)
- 1934 František Langer: [Bratrstvo Bílého klíče](#)
Josef Lada: [Mikeš](#)
- 1935 Marie Voříšková: **Pim a Pam**
- 1936 Ondřej Sekora: [Ferda Mravenec](#)
- 1937 Jaroslav Žák: [Študáci a kantoři](#)
- 1938 Ondřej Sekora: [Ferda v mraveništi](#)

1939-49

- 1939** Josef Lada: [Bubáci a hastrmani](#)
- 1940** Marie Majerová: [Robinsonka](#)
- 1941** Jaroslav Foglar: [Záhada hlavolamu – prepodivný příběh ze života „Rychlých šípů“](#)
- 1942** Amálie Kutinová: [Gabra a Málinka v Praze](#)
Rudolf Slawitschek: [Anastazius Kočkorád, velký kouzelník](#)
Pavel Nauman: [Pohádky o mašinkách](#)
- 1943** František Hrubín: [Říkejte si se mnou](#)
Josef Filgas: [Bráška Lajdáček](#)
Václav Prokúpek: [Naše hříbátka](#)
Ondřej Sekora: [Uprchlík na ptačím stromě](#)
- 1944** Eva Chválová: **Madlenka**
- 1945** Jan Alda: **Sůl nad zlato**
- 1946** Miloš Holas: [Abeceda](#)
Josef Lada: [Nezbedné pohádky](#)
- 1947** Ivan Blatný: [Jedna, dvě, tři, čtyři, pět](#)
Jaroslav Foglar: [Stínadla se bouří](#)
- 1948** Zdeňka Bezděková: [Říkali mi Leni](#)
Jan Čarek: [Ráj domova](#)
- 1949** Jaroslav Seifert: [Šel malíř chudě do světa](#)

1949-59

- 1949** Jaroslav Seifert: [Šel malíř chudě do světa](#)
- 1950** Josef Lada a František Hrubín: [Ladův veselý přírodopis](#)
- 1951** František Hrubín: [Je nám dobře na světě](#)
- 1952** Anna Janíčková: **Byl jeden domeček**
Josef Lada a Milan Dobroslav Pavlíček: [Josef Lada dětem](#)
- 1953** František Hrubín: [Hrajte si s námi](#)
- 1954** Bohumil Říha: [Honzíkova cesta](#)
Ondřej Sekora: [Mravenci se nedají](#)
Josef Čapek: [Povídejme si děti](#)
- 1955** Vladimír Holan: [Bajaja](#)
- 1956** Jaroslav Seifert: [Chlapec a hvězdy](#)
- 1957** Bohumil Říha: [O letadélku Káněti](#)
Vítězslav Nezval a Vlastimil Fiala: [Zlatý věk](#)
- 1958** Eduard Petiška: [Pohádkový dědeček](#)
Václav Čtvrtek: [My tři a pes z Pětipes](#)

1959-69

- 1959** Eduard Petiška: [Birlibán](#)
Ludvík Aškenázy: [Putování za švestkovou vůní](#)
- 1960** Jan Werich: [Fimfárum](#)
František Hrubín: [Špalíček veršů a pohádek](#)
- 1961** Alois Mikulka: [Aby se děti divily](#)
- 1962** Jiří Trnka: [Zahrada](#)
- 1963** Miloš Macourek: [Jakub a 200 dědečků](#)
- 1964** Karel Jaromír Erben: [Zlatovláska](#)
Josef Kainar: [Nevídáno, neslýcháno](#)
- 1965** Jan Procházka: [Ať žije Republika](#)
- 1966** Pavel Šrut: [Petrklíče a petrklínky](#)
Iva Herčíková: [Pět holek na krku](#)
- 1967** František Nepil: [Pohádky z pekelce](#)
- 1968** Eduard Petiška: [Golem a jiné židovské pověsti a pohádky ze staré Prahy](#)
- 1969** Stanislav Rudolf: [Metráček](#)

1969-78

- 1969** Stanislav Rudolf: [Metráček](#)
- 1970** Václav Čtvrtek: [O Česílkovi, Šejtročkovi a jednom známém loupežníkovi](#)
Vojtěch Steklač: [Boříkovy lapálie](#)
- 1971** Věra Faltová: [Kocour Vavřinec a jeho přátelé na cestách](#)
- 1972** Miroslav Švandrlík: [Neuvěřitelné příhody žáků Kopyta a Mňouka](#)
- 1973** Václav Čtvrtek: [O víle Amálce a žabce Márince](#)
Hana Bořkovcová: [My tři cvoci](#)
- 1974** Eduard Petiška: [Byl jednou jeden krtek](#)
Václav Čtvrtek: [Pohádky z pařezové chaloupky Křemílka a Vochomůrky](#)
- 1975** Bohumil Říha: [Vítek na výletě](#)
Jaromíra Kolárová: [Záhadný host](#)
- 1976** František Nepil: [Já, Baryk](#)
Svatopluk Hrnčíř: [Únos krále hádanek](#)
- 1977** Rudolf Čechura: [Maxipes Fík](#)
Eduard Petiška: [Martínkova čítanka a dvě klubíčka pohádek](#)
- 1978** Zbyněk Malinský: [Dům ve Sluneční ulici](#)
Jiří Žáček: [Aprílová škola](#)

1979-88

1979 Václav Čtvrtek: [O hajném Robátkovi a jelenu Větrníkovi](#)

1980 Karel Jaromír Erben: [Pohádková kytice](#)

1981 Vojtěch Steklač: [Bohoušek & spol.](#)

Milena Lukešová: [Jak je bosé noze v rose](#)

1982 Miloš Macourek a Adolf Born: [Mach a Šebestová](#)

Jan Ryska: [Byli jsme tři \(naš děda, pan učitel a já\)](#)

25

1983 Jan Skácel: [Uspávanky](#)

1984 Jiří Kahoun: [Pískací kornoutek](#)

1985 Martina Drijverová: [Táta nemá smutky rád](#)

1986 Michal Černík: [Knížka malých pohádek](#)

1987 Josef Lada: [Máme rádi zvířata](#)

1988 František Dostál a Jiří Žáček: [Život je pes – obrázková knížka pro lidská štěňata](#)

Emanuel Frynta: [Písničky bez muziky](#)